

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך י, תשי"ט

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

אפרים פורת ז"ל

בשעה שהלכנו וליחינו את המנוח ד"ר אפרים פורת למנוחתו, סח לי אחד מחברי האקדמיה: "זה היה אדם שנהנה מחכמתו פחות משוויה". ואמנם השכיל באמרה זו להעריך את המנוח.

חכמתו של פורת מרובה הייתה, והנאתו מועטת. בזכות ידיעותיו הרחבות בתורת ישראל על כל ענפיה מצד אחד, ובזכות השכלתו הכללית עם הכשרתו המדעית המחקרית מצד שני — ראוי היה פורת ליהנות מחכמתו הרבה יותר ממה שנהנה, אלא שעננה יתרה הייתה בו, ובבואו לארץ להשתקע בה, שמח בחלקו, הסתפק במועט שהיה לו, לא שאף ללכת בגדולות, ובפה מלא בירך בהקדמתו לספרו "לשון חכמים" באדר ראשון תרצ"ח: "ומודה אני על חלקי; ברוך שזיכני לקבוע את ישיבתי בארץ ישראל ולהוציא חיבורי בירושלם ת"ו".

לא רק חכם מצוין במידות ובנימוסים היה פורת, אלא יהודי שלם, בעל לב יהודי חם היה, ולבו מלא אהבה לכל הערכים היקרים של האומה: לתורה, לארץ, לכל נפש מישראל; וחיבה יתרה נודעה ממנו ללשון העברית, שטרם בלבב שלם במחקרה, בטיפוחה ובהקנייתה לאחרים.

עיקר עבודתו במחקר הלשון היו שני מפעלים: האחד, שהחל בו בעודו בחוץ לארץ, ולא נסתייע הדבר בידו להמשיך בו ולסיימו — מהדורה מדעית של פירושי ר' אברהם אבן עזרא למקרא. רק דפים לדוגמה נדפסו מעבודה חשובה זו, והשואה שבאה על יהודי גרמניה מנעה את האפשרות לבצע תכנית זו. השני — זה ספרו שיצא ע"י ועד הלשון בשנת תרצ"ח; "לשון חכמים לפי מסורות בבליות שבכתביידיד ישנים", מחקר חשוב, שתכליתו לחשוף את יסודותיו של דקדוק עברי שונה מן הדקדוק המקובל בידינו בזכות מסורתם של חכמי טבריה לספרי המקרא, דקדוק שהיה קיים במסורתם של יהודי בבל בקריאת דברי חז"ל. לשון חכמים שבפי יהודי בבל הגייתה מובעת ע"י הניקוד הבבלי (העליון), השונה מניקודנו לא רק בצורתו אלא גם באוצר תנועותיו, וכתבי היד שבניקוד זה מכילים גם צורות דקדוקיות, הנבדלות בפרטים שונים מן המשקלים שבדקדוק המקובל בידינו. מחקרו של פורת היה מן הראשונים בזמן וראשון במעלה בתחום זה. היום זכינו לכך, שחכמי הלשון, מהם ותיקים ומהם צעירים, מטפחים ומשכללים מחקר זה של מסורות ההגייה והקריאה של תפוצות ישראל

בעבר ובהחיה. אל נא נשכח, שפורת הניח אחד היסודות העיקריים לבנינו של מחקר זה.

מחקרו זה נתקבל בברכה ע"י חכמים הנוקקים לו בעבודתם שלהם, וראוי לציין למשל, שבישיבותיהן של ועדות האקדמיה לשאלות דקדוק שימושיות אין בעיה, שאין ליבונה ובירורה מצריך ראיות ועובדות מתוך ספרו של פורת. ובהערות הרבות שבכרכים האחרונים של מילון כך יהודה מה רבו האסמכתות המובאות מספר "לשון חכמים".

ואף על פי כן לא התבלט פורת בקהל, וחכמתו לא רנה בתוך ולא נתנה קולה ברחובות. בישיבות החברות הרבה להשמיע דעותיו השקולות והמבוססות, אבל לא זחה דעתו מעולם, כששמע את חבריו מזכירים דברי מחקרו המודפסים. דומה היה, כאילו לא בעל השמועה עצמו יושב עמנו, אלא סתם חבר צנוע לעבודה.

מי שיאמר על סמך זה, שלא היה פורת אלא איש המחקר המופשט בלבד, אינו אלא טועה. אנשי המחקר המופשט אופקם מצומצם בתחום מחקרם, ואדישים הם לגבי שאלות מעשיות, לגבי הצרכים היומיומיים הנדרשים מן המדע.

פורת ז"ל דעתו ולבו היו נתונים ללשון החיה, לצרכיה, ללבטיה, לגידולה וצמיחתה וגם לתעותיה ולמשוגותיה. בשעתו עסק בליקוט אוצר המלים והצירופים של לשון הספרות העברית למימי ההשכלה. ואף ספרות דורנו הייתה קרובה מאוד ללבו, ובייחוד מבחינת אמנות הלשון שבה ומבחינת תרומתה ללשון הדור. וכמה התפעל והתלהב בכל לבו מאמנות התרגום של אחד מגדולי ספרות דורנו.

אופקו של חכם, המשתרע ומקיף למן מסורת "יבשה" של ניקוד בבלי ועד לתרגומי שלונסקי מן הספרות האירופית — אינו אופק מצומצם של "חכם באוהל".

בעבודת החברות של ועד הלשון ואחר כך של האקדמיה היה פורת חבר נאמן פעיל ומסור בכל לבו. מונחי הרפואה ומונחי הפסיכולוגיה, למשל, נקבעו על ידי החברות המקצועיות בהשתתפותו הפעילה במשך שנים רבות. ועבודת החברות לשאלות דקדוק שימושיות הייתה מן הקרובות ללבו ומן החשובות בעיניו ביותר. כאן תרם לא רק מידיעותיו, אלא גם מלהט נפשו. בכל לבו השתתף בהרחבת גבולותיה ובהגדלת כוח קיבולה של לשוננו, אבל לבו דאב למראה החבלות והמומים הניתנים בלשון אנב תהליך התפתחותה. תמיד תבע מאת האקדמיה לא רק עבודת הרחבה מצד אחד ועמידה בפרץ מצד שני, אלא יציאה לרשות הרבים, השמעת קולה

בדמה. האקדמיה חייבת לדעתו להיות לא רק מוסד מחוקק ללשון, אלא גם כוח לרחם ומכון את התפתחות הלשון בפועל ממש.

מרבבה היה פורת לבקר בלשכת האקדמיה בשעות עבודתנו, יתמיד היה פיו מלא דברי עידוד ושבח לדברים שנראו לו, ודברי קובלנה יקטרוג על מה שלא נראה לו, ובייחוד על פרצות הלשון הנשמעות ברחוב, באולם ההרצאות, ברדיו, בעיתון ובספר החדש.

ובעל עין יפה היה פורת. מונח יפה אם הוצע, מאמר טוב אם נתפרסם ב"לשונו" או ב"לשונו לעם" — מיד בא פורת להביע שביעת רצונו ודברי עידוד לכותב, לעורך, למציע.

אף ענייניה הגשמיים של האקדמיה, לבטיה החומריים, נגעו מאוד מאוד ללבו, ומרבבה היה לשפוך שיחו על אלה שבידם לסייע ולעשות ואינם עושים.

וידיד נאמן היה לכל חבריו ולכל עובדי המוסד, כאב כאבו של כל אחד ושמח בשמחתו באמת, אף כי הוא עצמו שבע ייסורים.

יזכרו נא ימיו האחרונים. בשנתו האחרונה הלך מחלי אל חולי ומייסורים לייסורים. ובין מחלה למחלה, גם כשהוכרח להלך על משענתו, לא שכח את חובת הכבוד שלו לטרוח ולסייע בעבודה על ידי השתתפות פעילה בישיבות האקדמיה ולבקר בלשכתה.

נעלה נא על לבנו את עמלו, את תורתו, את מסירותו ואהבתו, וזכרו אל יסור מלבנו. תהא נפשו צרורה בצרור החיים.

מ"מ